

XIX

Într-o zi – lucram la Hotel X deja de cinci sau șase săptămâni – Boris a dispărut fără nici un cuvânt. Seara, l-am găsit așteptându-mă în rue de Rivoli. M-a bătut vesel pe umăr.

— Liber, în sfârșit, *mon ami*! Poți să-ți dai și tu preavizul dimineață. Mîine se deschide Auberge.

— Mîine?

— Mă rog, poate o să avem nevoie de o zi sau două să aranjăm lucrurile. Dar, în orice caz, gata cu bucătăria de serviciu! *Nous sommes lancés, mon ami!*¹ Mi-am scos deja fracul de la amanet.

Era atît de jovial, încît am fost sigur că ceva nu e în regulă, și nu voiam să-mi părăsesc slujba sigură și confortabilă de la hotel. Însă îi promisesem lui Boris, așa că mi-am dat preavizul și a doua zi dimineață, la ora șapte, m-am dus la Auberge de Jehan Cottard. Era încuiat, și am plecat să-l caut pe Boris, care-și luase iar tălpășița din camera în care stătea cu chirie și-și făcuse rost de o odaie în rue de la Croix Nivert. L-am găsit dormind, împreună cu o fată pe care o culesese de pe undeva în noaptea trecută, și care, mi-a spus el, „îl înțelege foarte bine“. Cît despre restaurant, mi-a zis că totul e aranjat; că nu mai sînt de făcut decît vreo cîteva lucruri pînă vom deschide.

1. Ne lansăm, prietene (fr.) (n. red.).

La zece am reușit să-l dau pe Boris jos din pat și am des-cuiat restaurantul. Am aruncat doar o privire și am înțeles care erau cele „vreo câteva lucruri“. În mare, treaba stătea cam așa: nu se făcuse nici o renovare de la ultima noastră vizită. Plitele pentru bucătărie încă nu sosiseră, apa și electricitatea nu fuseseră instalate și mai erau de dus la capăt lucrări de vopsitorie, lustruire și mochetare. Doar o minune putea face ca restaurantul să fie gata în zece zile, iar după cum arătau lucrurile, avea toate șansele să fie falimentar chiar înainte de a se deschide. Era limpede ce se întâmplase. Patronul rămăsese fără bani și angajase personalul (eram patru persoane) ca să ne folosească în locul muncitorilor. Obținea astfel serviciile noastre aproape gratis, pentru că ospătarii nu primesc salariu, și, deși pe mine trebuia să mă plătească, nu era obligat să-mi ofere mâncare pînă nu se deschidea restaurantul. De fapt, ne trăsese în piept cu câteva sute de franci trimitînd după noi înainte ca restaurantul să fie deschis. Renunșasem degeaba la o slujbă bună.

Însă Boris era plin de speranță. Nu se gîndea decît la un singur lucru, și anume că are, în fine, șansa de a fi iar chelner și de a mai purta o dată frac. Din acest motiv, nu avea nimic împotriva să muncească zece zile gratis, cu posibilitatea de a rămîne, în cele din urmă, șomer.

— Răbdare! zicea întruna. Lucrurile o să se aranjeze. Stai să se deschidă restaurantul și o să primim tot ce ni se cuvine. Răbdare, *mon ami!*

Aveam nevoie de răbdare, pentru că zilele treceau, iar restaurantul nu părea deloc să se îndrepte spre deschidere. Făceam curat în beciuri, fixam rafturile, zugrăveam pereții, lustruiam lemnăria, văruiam tavanul, băițuiam podeaua, însă lucrările esențiale, instalațiile, gazul și electricitatea, încă nu fuseseră făcute, fiindcă patronul nu putea plăti facturile.

Evident că era aproape lefter, pentru că refuza chiar și plățile cele mai mici și stăpînea arta de a se face rapid nevăzut cînd i se cereau bani. Felul în care îmbina ipocrizia cu manierele aristocratice îl făcea o persoană de la care era foarte greu să obții ceva. Creditori cu aer trist îl căutau neîncetat și, așa cum fuseserăm instruiți, le spuneam mereu că e la Fontainebleau, ori la Saint Cloud, sau în vreun alt loc suficient de îndepărtat. În vremea asta, eram tot mai flămînd. Plecasem de la hotel cu treizeci de franci și a trebuit să trec imediat la un regim cu pîine uscată. Boris reușise să obțină de la patron un avans de șaizeci de franci, dar cheltuse jumătate din ei pentru a-și scoate de la amanet hainele de chelner și jumătate, cu fata care îl înțelegea atît de bine. Împrumuta trei franci pe zi de la Jules, cel de-al doilea chelner, și îi cheltuia pe pîine. În unele zile, nu aveam nici bani de țigări.

Uneori, bucătăreasa venea să vadă cum merge treaba, și, cînd constata că în bucătărie nu erau încă nici o oală și nici o tigaie, de regulă o apuca plînsul. Jules, cel de-al doilea chelner, refuza cu încăpățînire să ajute la treabă. Era ungar, un tip relativ oacheș, cu trăsături ascuțite și ochelari, și foarte vorbăreț; fusese student la medicină, dar își abandonase studiile din lipsa banilor. Îi plăcea mult să vorbească în timp ce ceilalți munceau, și mi-a povestit totul despre el și ideile lui. Se pare că era comunist, avea diverse teorii bizare (îți putea demonstra, cu cifre, că e greșit să muncești) și era, de asemenea, ca toți ungurii, extrem de orgolios. Bărbații orgolioși și leneși nu pot fi chelneri buni. Povestea cu cea mai mare mîndrie cum un client îl insultase odată într-un restaurant, iar el îi turnase o farfurie cu supă fierbinte peste ceafă, după care ieșise pe ușă, fără să mai aștepte să fie dat afară.

Cu fiecare zi ce trecea, Jules era tot mai furios pe felul în care ne trăsese pe sfoară patronul. Avea un fel declamator de

a vorbi, cu precipitații. Se plimba nervos prin cameră fluturându-și pumnul și încercînd să mă convingă să nu mai muncesc:

— Lasă pensula aia jos, prostule! Tu și cu mine aparținem unor rase mîndre; noi nu muncim gratis, ca blestemații ăștia de șerbi ruși. Îți spun, pentru mine e un chin să fiu înșelat în felul ăsta. Au fost situații în viața mea cînd cineva m-a înșelat fie și cu cinci *sous*, și atunci mi-a venit să vărs – da, am vărsat de furie.

Și, în afară de-asta, *mon vieux*, nu uita că eu sînt comunist. *À bas la bourgeoisie!*¹ M-a văzut vreun om vreodată muncind, cînd puteam s-o evit? Nu. Și nu e vorba doar că nu mă epuizez muncind, ca voi, ceilalți, niște proști, ci și că fur, doar ca să-mi demonstrez independența. Odată, am fost într-un restaurant al cărui patron credea că mă poate trata ca pe un cîine. Ei bine, drept răzbunare am găsit o cale de a fura lapte din bidoane și de a le resigila fără să știe cineva. Crede-mă, în fiecare seară și dimineață, dădeam laptele ăla pe gît. În fiecare zi beam cîte patru litri de lapte, pe lîngă juma' de litru de frișcă. Patronul era înnebunit să afle unde dispare laptele. De fapt, nu laptele mă interesa, înțelegi, fiindcă îl urăsc; era vorba de principiu, doar de principiu.

Ei bine, după trei zile am început să am dureri îngrozitoare de burtă, și m-am dus la doctor.

— Ce-ai mîncat? m-a întreat.

Am zis:

— Am băut patru litri de lapte pe zi și jumătate de litru de frișcă.

— Patru litri! a zis el. Atunci oprește-te imediat. O să plesnești dacă mai continui.

1. Jos burghezia (fr.) (n. red.).

— Ce-mi pasă? am spus. Pentru mine, principiul e totul. O să continui să beau tot laptele ăla, chiar dacă plesnesc.

Ei bine, a doua zi patronul m-a prins furînd lapte.

— Ești concediat, mi-a zis, pleci la sfîrșitul săptămînii.

— *Pardon, monsieur*, am zis, am să plec în dimineața asta.

— Ba n-ai să pleci, a spus el, nu mă pot lipsi de tine pînă sîmbătă.

Prea bine, *mon patron*, m-am gîndit, o să vedem noi cine cedează primul. Și atunci am început să sparg vesela. Am spart nouă farfurii în prima zi și treișpe în a doua; după asta, patronul abia a așteptat să scape de mine.

Ah, nu sînt un mujic rus de-al tău...

Au trecut zece zile. A fost o perioadă grea. Nu mai aveam nici un ban și întîrziaseam cîteva zile cu chiria. Tîndăleam prin restaurantul gol și jalnic, prea lihniți ca să mai facem munca rămasă. Doar Boris mai credea acum că restaurantul se va deschide. Tot ce-și dorea era să fie *maitre d'hôtel*, și a inventat o teorie cum că banii patronului erau băgați în acțiuni, iar el aștepta un moment favorabil pentru a vinde. Într-a zecea zi, n-am avut nimic de mîncat sau de fumat și i-am spus patronului că nu am să continui să muncesc fără un avans din salariu. La fel de amabil ca de obicei, patronul a promis avansul, după care, conform obiceiului său, a dispărut. Am străbătut jumătate din drumul spre casă pe jos, dar nu m-am simțit în stare să fac față unei discuții aprinse cu madam F. despre chirie, așa că mi-am petrecut noaptea pe o bancă de pe bulevard. A fost foarte inconfortabil – brațul de fier îți intra în spate – și mult mai rece decît mă așteptam. Am avut destul timp, în lungile ceasuri plicticoase dintre zori și muncă, să mă gîndesc cît de tîmpit am fost să mă las pe mîinile acestor ruși.

Apoi, dimineața, lucrurile au luat o altă turnură. Era limpede că patronul făcuse o înțelegere cu creditorii, pentru că